

Poep, cultuur en welbevinden

Studiedag over antropologie en defecatie

Als antropologen zich interesseren voor het gewone leven, waarom hebben zij dan zo weinig onderzoek gedaan naar een van de meest aardse feiten van het menselijk bestaan: de dagelijkse gang naar het toilet? En als zij zich interesseren voor culturele concepties van vuil, waarom hebben

zij dan zo weinig aandacht besteed aan het ultieme vuil: menselijke ontlasting?

De verbazing over dit verzuim wordt nog groter als men bedenkt hoezeer antropologen zelf tijdens veldwerk in den vreemde gepreoccupeerd worden door het toilet. Hoe en waar hij zijn behoefte kan doen blijkt voor menig veldwerker een punt van grote zorg. Als er een toilet is, kijkt dat meestal sterk af van wat hij thuis gewend is. Vervelender dan dit fysieke ongemak is het gebrek aan privacy dat men geniet. De antropoloog die echt wil participeren, ontkomt niet aan dit publieke karakter van toiletbezoek, of dat nu in een latrine, in de *bush* of op het strand is. Als de antropoloog daarbij nog aan diarree lijdt - geen zeldzaamheid in een omgeving waar voedsel en hygiëne erg verschillen van wat hij thuis gewend is - krijgt hij het wel erg zwaar te verduren. 'De symfonie van het darmkanaal overstemt vaak dagen, en soms wekenlang de rest van de aantekeningen in het dagboek...', schrijft Van der Veer in zijn essay 'De

hurkende mens' in *Hollands Maandblad* uit 1988, maar die obsessie met spijsvertering en stoelgang dringt volgens hem zelden door tot de etnografie.

Poep is vuil, maar, zoals Mary Douglas in *Purity and Danger* heeft opgemerkt, slechts in relatieve zin. Hoe meer poep de orde verstoort, hoe vaker het is. Ook als woord of begrip is 'poep' *out of place*; het is een anomalie waarmee mensen krachtige uitspraken kunnen doen over goed en slecht, mooi en lelijk, gezond en ziek, eigen en vreemd. Moppen in de kindertijd - en in sommige gevallen lang daarna - ontlene hun grappigheid aan thema's van poep en pies. En in de politiek kan men zijn tegenstanders in diskrediet brengen door letterlijk of figuurlijk met stront te gooien. Ook in een wetenschappelijk betoeg past het woord 'poep' niet. Het doet wenkbrauwen fronsen en werkt op de lachspieren. Het woord deelt het lot van de substantie waar het naar verwijst; het hoort niet 'in gezelschap'. Ondanks zijn alledaagseheid is poepen ongeveer het meest verborgene van alle menselijke activiteiten. Je doet het alleen, achter een gesloten deur. Om die reden heeft de dagelijkse gang naar het toilet een unieke relatie met de 'cultuur' waartoe men behoort. Enerzijds vormt de zindelijkheidsstraining een van de belangrijkste elementen in de vroege socialisatie van het kind, anderzijds kan ieder kind zich aan de culturele codes van schoon en vuil onttrekken zodra het zijn behoefte alleen begint te doen. In de eenzaamheid van het toilet ontwikkelt iedere mens zijn persoonlijke cultuur waar de buitenwereld geen weet van heeft.

Dat antropologen zich nauwelijks in deze cultuur-paradox verdiept hebben is tegelijkertijd begrijpelijk (gezien hun eigen culturele houding tegenover ontlasting) en onbegrijpelijk (als we de centrale rol van vuil in de organisatie van culturen in ogenschouw nemen). Poepen gaat voor dansen, maar

de antropoloog met zijn liefde voor rituelen vindt het dansen belangrijker.

Studiedag 15 oktober

Het tijdschrift *Medische Antropologie* heeft een lijvig themanummer uitgebracht waarin de relatie tussen poepen en welbevinden wordt onderzocht vanuit een sociaal en cultureel perspectief. De bijdragen handelen onder meer over de al dan niet 'natuurlijke' afkeer van poep, het begrip 'vuil', poep en publieke gezondheid, poep en de zorg voor ouderen, en poep in taal en politiek. De auteurs schrijven over hun eigen maatschappij én over andere culturen, in Europa, Afrika en Azië. Op 15 oktober a.s. wordt in Amsterdam een studiedag aan dit thema gewijd.

U kunt zich tot 15 september opgeven voor de studiedag door f75,- over te maken op giro 4443339 t.n.v. Medische Antropologie, Amsterdam, onder vermelding van 'studiedag' en uw postadres. Deelnemers krijgen het programma van de dag plus het 300 pagina tellende themanummer 'Poep, cultuur en welbevinden' thuisgestuurd.

Meer informatie: Fax 020-5253010, t.n.v. Gabriëlle Landry, Medische Antropologie; E-mail: vandergeest@pscw.uva.nl o.v.v. 'studiedag'.